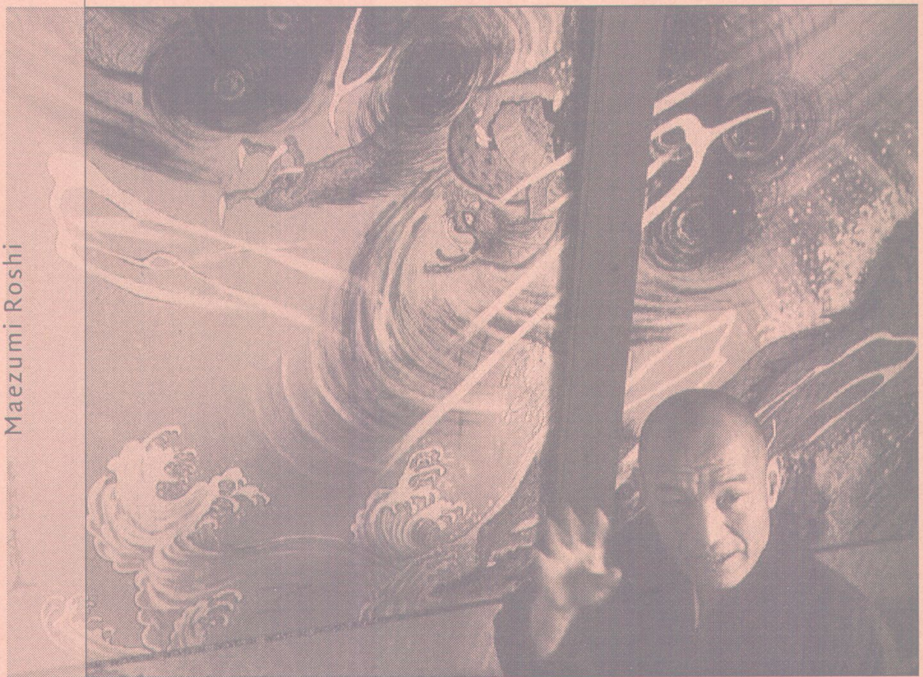
zen
centrum
amsterdam

zensor...

zensor 42 herfst 2008

Maezumi Roshi





Maezumi's vader en zenleraar Baian Hakujun Kuroda Roshi, van wie hij dharma-transmissie kreeg in 1955.

Redactioneel

Nadat het vorige nummer van de Zensor was gewijd aan het onderwerp 'sangha', is het onderwerp deze keer de Japanse stamvader van onze eigen sangha: Taezan Maezumi Roshi, leraar van Genpo Roshi en daarmee 'dharma-grootvader' van Niko Sensei.

Een BOS documentaire over Maezumi Roshi, 'Je leven waarderen', heeft eerder dit jaar veel stof doen opwaaien. Annemiek Deerenberg schreef een recensie over de film en het gelijknamige boek met dharma-toespraken van Maezumi. De menselijke, al te menselijke kanten van deze zenmeester zijn voor veel westerlingen nog steeds moeilijk te verteren. Zensor-redacteur Francisca Boel breekt zich het hoofd over de vraag 'wat is eigenlijk een perfecte zenmeester?'

Ook het gesprek met Niko draait om de vragen die de persoon van Maezumi oproept. Tot hoever kan en moet de overgave aan de leraar gaan? Moet de leraar zelf een volmaakt mens zijn? Wat Niko betreft: hoe beter je je leraar leert kennen, hoe menselijker hij wordt en hoe groter het obstakel. De leraar-leerling relatie is en blijft een koan.

Het zijn zware vragen die in deze Zensor aan de orde komen. Gelukkig is er ook de lichte toets van Gita Sonnenberg, en een paar anecdotes over Maezumi die voor wat lucht zorgen. En wie even genoeg heeft van het onderwerp Maezumi kan zich verdiepen in de vertaling van de vier bodhisattva-geloften in de nieuwe Zensor-rubriek 'Het lijkt wel Chinees'.

Tot slot, deze Zensor dient tevens als voertuig voor en brief van het bestuur n.a.v. de verhuizing van de zendo.

De redactie



Niko Sensei, Genpo Roshi, Maezumi Roshi, **boven hangt een kalligrafie door Maezumi Roshi van de Enmei Jukku Kannon Gyo.**

Maezumi Roshi – de leraar als koan

Zelf heeft Niko nooit een intieme band met Maezumi Roshi gehad, maar hij acht hem van vitaal belang voor onze lineage. 'Maezumi vormt de connectie met de Japanse traditie. Hij stond het dichtst bij de bron. Ik voel zijn aanwezigheid dagelijks in onze zendo – via de ogen van Maezumi kijkt de traditie toe.'

Door Jacqueline Oskamp

Hoe verschillend de tradities ook zijn, ten diepste wordt iedereen aanvaard. Dat moet de grote verlossende kracht zijn van elke religie. De bron van elke religie is een onvoorwaardelijke liefde voor het bestaan. Hoe moeilijk dat soms ook is. Dat is ook de reden dat men in de zentraditie vindt dat je een levende leraar moet hebben. Want over de doden niets dan goeds.'

De leraar is dus niet alleen een steun en wegwijzer, maar ook een enorm obstakel?

'Nou en of. En hoe beter je je leraar leert kennen, hoe menselijker hij wordt en hoe groter het obstakel.'

De persoon van Maezumi is dus eigenlijk één grote koan?

'Inderdaad.'

Betekent dit dan dat iemand die wél een grens trekt, in feite een deel van de werkelijkheid niet onder ogen wil zien?

'Nee, dat betekent het niet. Soms wordt dit 'geen grens in het licht van het absolute' op de wereld van het relatieve gelegd. Een grens trekken in het relatieve betekent niet dat je de ervaring van 'geen grens in het licht van het absolute' niet zou kennen. Het kennen van 'geen grens in het licht van het absolute' wekt compassie. Grenzen trekken in de wereld van het relatieve is expressie van compassie. Ik heb zelf zeker ook een grens. Als Genpo mij zou vragen het leger in te gaan, zou ik waarschijnlijk zeggen: 'Doe het zelf.'

'Een heel ander voorbeeld: in de Kosmos nam ooit een vrouw deel aan de sesshins met Genpo. Op een dag kwam ze naar me toe en zei: 'Ik wil hier weg. Ik kan het woord concentratie niet meer horen.' Wat bleek? Ze had in Indonesië in een Japans kamp gezeten en met het woord 'concentratie' viel dat hele verleden weer over haar heen. Dan zeg je niet: 'Jij wilt de werkelijkheid niet onder ogen zien.'

Zag Maezumi zijn eigen leven ook als een koan?

'In die eerste dharma-talk die ik meemaakte, hoorde ik hem worstelen. Dat bleek uit zijn hele manier van verwoorden. Hij zou geen goede leraar zijn, als zijn eigen leven niet zijn eerste en laatste koan was geweest.'

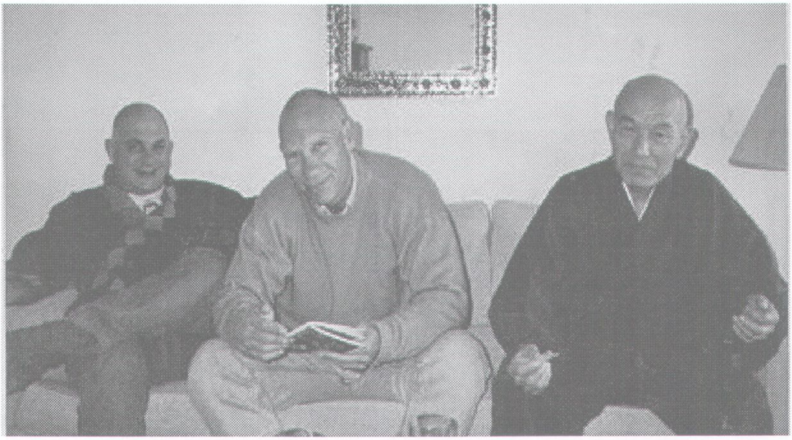


Als leerling van (dan nog) Genpo Sensei, besluit Nico in 1983 naar het zencentrum in Los Angeles te gaan om Maezumi te leren kennen. Hij valt met de neus in de boter, omdat Maezumi (hardnekkig drankverslaafd) net is teruggekeerd van een langer verblijf bij de Anonieme Alcoholisten, waar hij zich op uitdrukkelijk verzoek van zijn leerlingen Bernie en Genpo bij heeft aangesloten. 'Een dag later hield hij een dharma-talk waarin hij zei dat hij zich schaamde, want voortaan was hij een 'Alcoholic Roshi'. Zijn openheid maakte grote indruk op mij. Hij gaf toe dat hij fout was geweest en dat hij zich daarvoor geneerde.'

Nico blijft drie weken in L.A. en doet onder andere mee aan een sesshin. Daar ontdekt hij hoe belangrijk het persoonlijk contact tussen leraar en leerling is in de zentraditie. 'Tijdens zo'n sesshin had ik wel 2 à 3 keer per dag daisan. Dat raakte mij diep, hoewel ik tot Maezumi een grote afstand bleef voelen - zowel in cultureel als in persoonlijk opzicht. Een van de mooie dingen van Genpo vond ik dat we met elkaar optrokken. We gingen samen naar de kroeg en rookten samen sigaren. Maezumi bleef voor mij de meester op afstand, ook al sprak hij voor een Japanner goed Engels. Eigenlijk ben ik Genpo en Tetsugen (Bernie Glasmann, J.O.) dankbaar dat zij met een Japanner hebben gestudeerd. Daarom heb ik dat niet hoeven doen. Ik vind het bewonderenswaardig hoe zij dat jarenlang hebben volgehouden. Ik weet niet of ik dat had gekund.'

'Toch stond Maezumi open voor de Amerikaanse cultuur. Toen hij uit Japan vertrok wist hij dat hij in een andere cultuur terecht zou komen. En dat de Amerikanen de vormgeving van de Dharma zouden gaan veranderen. Hij wist dat het hem zou ontglippen en daar had hij het ook moeilijk mee. Hoe gaan ze het doen? Wat is mijn rol? Hoe lang blijf ik daadwerkelijk hun leraar? Maar hij had wel degelijk vertrouwen in zijn westerse leerlingen. Tegen Tetsugen zei hij: 'Ga je gang. Doe wat je denkt dat je moet doen.' Tetsugen ging naar New York en begon daar een bakkerij in plaats van een zendo. Maezumi moet zich regelmatig achter de oren hebben gekrabd, maar pas na een jaar is hij gaan kijken. Het enige wat Maezumi niet begreep van de Amerikanen is dat ze altijd maar weer over hun gevoelens wilden praten!'

Niko kenschetst Maezumi als 'een echt mens', een man met fouten en een lastig karakter, zowel voor zichzelf als voor zijn omgeving. 'Het is belangrijk om te begrijpen dat zen je karakter niet verandert. Zen gaat over iets anders en hij



Vlnr **Tetsugen Roshi, Genpo Roshi en Maezumi Roshi**

belichaamde dat. Aan de ene kant gaat de Dharma dwars door je karakter heen, aan de andere kant zijn je persoonlijkheid en eigenschappen juist de uitdrukking van de Dharma. Dat is een harde les.'

'Leraren met een moeilijk te accepteren karakter kunnen ons iets heel belangrijks leren. Dat betekent niet dat je hun fouten goed moet praten. Een slecht voorbeeld moet als zodanig benoemd worden. Maar een slecht voorbeeld kan ons naar inzicht in het absolute drijven.'

Dat Maezumi Roshi aan de drank verslaafd was, zal sommige mensen misschien ontroeren. Immers niets menselijks was hem vreemd. Niet te billijken is zijn seksueel misbruik van de minderjarige dochter van zijn leerling Joko Beck, die daarop met hem heeft gebroken.

'Dat is inderdaad intens pijnlijk', erkent Niko. 'Toch is hij een groot leraar. Rationeel en gevoelsmatig is dit niet bij elkaar te krijgen. Dat is de paradox.'

Stel dat een zenleraar iemand vermoordt?

'Alles en iedereen heeft een grens. Ik kan me goed voorstellen dat iemand die dit weet over Maezumi, niets meer met deze man en zelfs niets meer met de hele lineage te maken wil hebben. De reactie van Joko Beck kan ik me volledig voorstellen. Toch heb ik niet gebroken met de lineage. De worsteling met goed en kwaad zal altijd noodzakelijk blijven. Het dwingt onderzoek af. Elke leraar heeft zijn zwakke kanten. Ik rook en ik drink...'

'In het licht van het absolute wordt alles en iedereen gezien 'zoals het is'. Dit is bevrijdend en helend. Hier is geen grens. Dat vind ik het mooie van religie.

Maezumi-anekdotes van Laurence Hall

Een keer moest Maezumi Roshi een toespraak geven bij de Shambala groep van Trungpa Rinpoche, nadat Trungpa was overleden. Iemand vroeg 'Wat was uw sterkste band met Trungpa?'. Toen antwoorde Maezumi met luide stem, 'DRINKING!'

In dezelfde toespraak vroeg iemand naar Suzuki Roshi, die ook bevriend was met Trungpa, en Maezumi deed nogal denigrerend over hem. Dit was nogal pijnlijk, omdat Blanche Hartman, later abt van het San Francisco Zen Center, ook aanwezig was. Zij begon zachtjes en respectvol te zeggen dat vooral de vriendschap tussen Suzuki Roshi en Trungpa erg sterk was. Maezumi luisterde heel aandachtig en maakte daarna heel snel een ommezwaai. Hij herinnerde ons er aan dat er, voor het San Francisco Zen Center was opgericht, nergens in de VS een plek was waar men zen kon doen op dat niveau – dat hadden we aan Suzuki te danken.



Kende jij Maezumi goed?

Een zelfgesprek *door* **Meindert van den Heuvel**

Maezumi Roshi en Genpo Roshi

Maezumi Roshi?

Ja, Maezumi Roshi.

Die heb ik niet goed gekend.

Ik heb hem maar een paar keer ontmoet.

Wat herinner je je daarvan dan?

Niet veel. Een keer was hij in De Glind, een gehucht in Gelderland, vlakbij mijn geboortedorp Hoevelaken. Hij sprak heel zacht, fluisterend bijna. In dokusan vroeg ik hem over de derde gelofte: *Hoe talloos de dharma's ook zijn, ik beloof ze alle te verstaan.* Wat dat betekende. Dat betekent, zei hij, dat hoe talloos de dharma's ook zijn, je belooft om ze allemaal te verstaan. Ik vond het geen bevredigend antwoord. Maar ook toen ik het een tweede keer vroeg kwam hij niet veel verder dan wat hij al gezegd had. Misschien had ik het een derde keer moeten vragen. Waarschijnlijk had ik dan een draai om mijn oren gekregen. Want hoewel hij een zeer zachtaardige indruk maakte schijnt hij voor zijn monniken wel streng geweest te zijn. En hoewel ik hem maar een paar keer ontmoet heb, heb ik van Genpo Roshi en anderen wel veel verhalen gehoord over zijn leven.

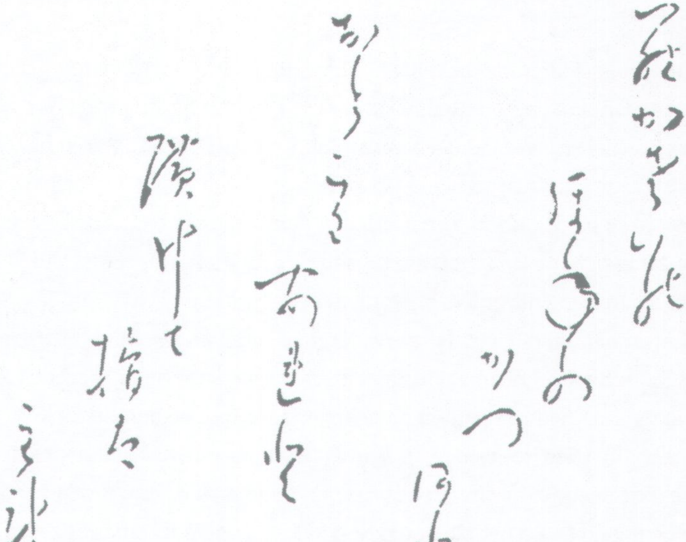
Ik heb nog een foto die in De Glind genomen is: Maezumi Roshi en Genpo Roshi naast elkaar voor de coniferen. Het zonlicht valt op hun kale hoofden en

het groen achter hen. Allebei hebben ze een 'big smile' en tonen ze een rij gave witte tanden. Genpo Roshi is minstens een half hoofd groter dan zijn leraar. Die foto heeft jaren lang een prominente plaats gehad in mijn bootje. Ik heb het altijd een inspirerend beeld gevonden: twee van mijn spirituele voorvaderen. Nu mijn beide ouders zijn overleden ben ik me des te meer bewust geworden van het belang van zoiets als voorouders. In Vietnam, vertelt Thich Nhat Hanh, gaan mensen, als er iets bijzonders gebeurt in hun leven, altijd eerst naar hun huisaltaar om het aan de voorvaderen te vertellen. En in veel Afrikaanse landen schijnt het heel normaal te zijn dat je minstens tot tien generaties terug je voorvaderen kunt noemen bij naam en toenaam en beroep. Ik kom niet verder dan mijn overgrootvader. In Madagaskar, hoorde ik laatst, worden elke zeven jaar de beenderen van de voorvaderen opgegraven. Ze worden in zijden doeken gewikkeld en op het platte dak van het huis gelegd. Dan is er zeven dagen feest en er wordt veel gedronken, gedanst en gelachen. Daarna worden de beenderen weer terug in het familiegraf gelegd. De oudste van de familie is verantwoordelijk voor de juiste volgorde, zodat de botten niet verwisseld worden.

Na de dood van mijn moeder heb ik twee familie-albums gemaakt; één met foto's, ook van overgrootvaders- en moeders, en één met allerlei papieren, bijvoorbeeld het trouwboekje van mijn grootouders, waarin ook een paar zeer jong overleden kinderen genoemd worden. Het geeft mij een gevoel van verbondenheid en geworteld zijn. Niet als los zand in dit universum te hangen. En mijn spirituele familie is daarbij net zo belangrijk als mijn bloedfamilie.

De foto van Maezumi Roshi en Genpo Roshi is niet alleen inspirerend omdat ze grote leraren en voorbeelden waren, maar ook en misschien juist wel omdat ze feilbare en kwetsbare mensen waren die niet alleen grote daden maar ook domme dingen gedaan hebben. De brede grijns van die twee moedigt mij aan om door te gaan en vol te houden, ook en juist als ik er voor mijn gevoel weer een puinhoop van gemaakt heb. Het is alsof ze zeggen: 'Dat hoort erbij, blijven lachen, we staan achter je'.

Maezumi Roshi?
Ja, Maezumi Roshi.
Die ken ik heel goed.
Ik ben Maezumi Roshi.



Het lijkt wel Chinees ....

Elke week reciteren we een aantal sutra's. Maar is het ook duidelijk wat we eigenlijk reciteren? Voor de nietsvermoedende toehoorder lijkt het soms wel Chinees. En dat klopt ook: de sutra's die we reciteren komen oorspronkelijk uit het Chinees, en zijn via het Japans en het Engels naar het Nederlands vertaald. In zo'n drievoudige vertaalslag gaat gemakkelijk het een en ander verloren.
In een nieuwe serie artikelen gaat André van der Braak **steeds op zoek naar het Chinese origineel van een sutra, vanuit de vraag: wat staat daar nu eigenlijk?** *Eerste aflevering:* **de bodhisattva-geloften.**

De vier bodhisattva-geloften zijn waarschijnlijk de regels die we het eerst van buiten kennen:

Hoe talloos de levende wezens ook zijn, ik beloof ze allen te bevrijden
Hoe peilloos de oorzaak van lijden ook is, ik beloof haar geheel te verwijderen
Hoe talloos de dharma's ook zijn, ik beloof ze alle te verstaan
Hoe eindeloos de Boeddhaweg ook is, ik beloof hem ten einde te gaan.

Deze vier regels worden overal ter wereld in Mahayana-kloosters gereciteerd. In het Chinees staan er de volgende karakters (hier weergegeven in hun Japanse transliteratie):

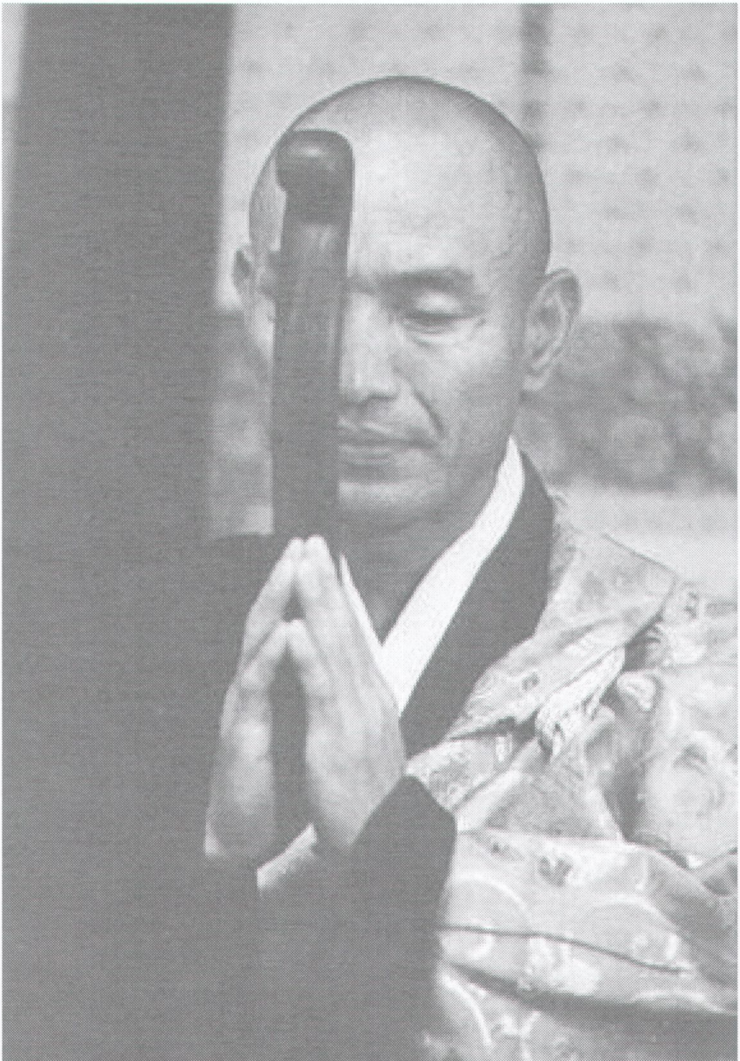
1 ***shu jō*** levende wezens) ***mu hen*** (ontelbaar) ***sei gan*** (beloven, eed afleggen) ***do*** (oversteken [naar de andere oever])
2 ***bon nō*** (bezoedelingen) ***mu jin*** (onuitputtelijk, eindeloos) ***sei gan*** (beloven, eed afleggen) ***dan*** (vernietigen, uitwissen)
3 ***hō*** (dharma) ***mon*** (poort) ***mu ryō*** (onmetelijk, ontelbaar) ***sei gan*** (beloven, eed afleggen) ***gaku*** (bestuderen, beheersen)
4 ***butsu dō*** (Boeddhaweg) ***mu jō*** (onovertroffen, allerhoogste) ***sei gan*** (beloven, eed afleggen) ***jō*** (bereiken, actualiseren, worden)

Voordat je verder leest, kun je misschien zelf een poging wagen om de vier geloften in het Nederlands te vertalen. Net als bij een puzzel zijn er allerlei varianten mogelijk. De derde en vierde regel worden bij Ton Lathouwers bijvoorbeeld als volgt gezongen:
3 **Hoe talloos de poortloze poorten ook zijn, ik beloof ze binnen te gaan**
4 **Hoe oneindig het pad van ontwaken ook is, ik ga daarvan de belichaming aan**

Er is echter een interessant fenomeen. Het zelfstandig voornaamwoord 'ik', dat in het Engels en het Nederlands automatisch wordt toegevoegd, staat er niet in het Chinees. We zouden dus net zo goed kunnen reciteren '*wij* beloven ze alle te bevrijden' (aangezien we het reciteren altijd samen uitvoeren). Maar nog beter zou misschien zijn om de nadruk te leggen op de activiteit van het beloven zelf, los van wie dat doet (een ego-loos reciteren van de bodhisattva-geloften, als het ware!). Je krijgt dan iets als:
Beloven om talloze levende wezens naar de andere oever te helpen oversteken
Beloven om de onuitputtelijke bezoedelingen te vernietigen
Beloven om de ontelbare toegangen tot de dharma onder de knie te krijgen
Beloven om die fantastische Boeddhaweg in praktijk te brengen

Misschien dat dit een 'betere' vertaling is; maar qua ritme krijgen we dit natuurlijk niet uit onze keel. Het proces van het vinden van een goedlopende Nederlandse vertaling bevindt zich in een staat van voortdurende evolutie. Creatieve inzendingen zijn dan ook van harte welkom bij de redactie van de Zensor.[1]

1 Als bron voor dit stukje is gebruikt: Zen Sourcebook. Traditional Documents from China, Korea and Japan. Edited by Stephen Addiss, with Stanley Lombardo and Judith Rothman, Indianapolis: Hackett, 2008.



Maezumi-anekdotes van Laurence Hall

In 1979, toen ik voor het eerst in het Zen Center Los Angeles zat, kwam Maezumi Roshi bij iedereen langs op de kamer, om wierook te offeren op ons persoonlijke altaar. Mijn moeder was eerder naar Chinatown in San Francisco geweest, toen ze op wereldreis was, en daar had ze een van die groene jade 'Boeddha's' die Hotei blijken te zijn voor mij gekocht. Wist ik veel dat in Azië zoiets als ongeveer het toppunt van smakeloosheid geldt. In mijn onschuld had ik deze groene 'Boeddha' op mijn altaar gezet en ik was er behoorlijk trots op ook. Achter het altaar had ik een poster opgehangen van een zelfportret van Van Gogh. Puur toeval. Maezumi Roshi kwam binnen, glimlachte, en liep met zijn Jisha naar het altaar. Op het moment dat hij de groene 'Boeddha' zag bevroor hij. Hij maakte een soort gorgelgeluid, dat walging uitbeeldde, pakte de 'Boeddha' en zette hem aan de rand van de tafel neer, met een kracht die me deed vrezen dat ik waarschijnlijk een nieuwe tafel nodig zou hebben! Toen keek hij op, en zag de poster van Van Gogh. Zijn glimlach brak weer door, en hij zei met opgewekte en duidelijke stem (ik kan het me nog precies herinneren): 'Van Gogh! I like Van Gogh!!!' Toen maakte hij een buiging naar Van Gogh, en wij, opgelucht, deden ook mee. De dag was gered! Vervolgens verliet Roshi de kamer alsof dit allemaal de bedoeling was.

HAIKU-HOEK

Door **Henk van der Geest**



De maan van de negende maand

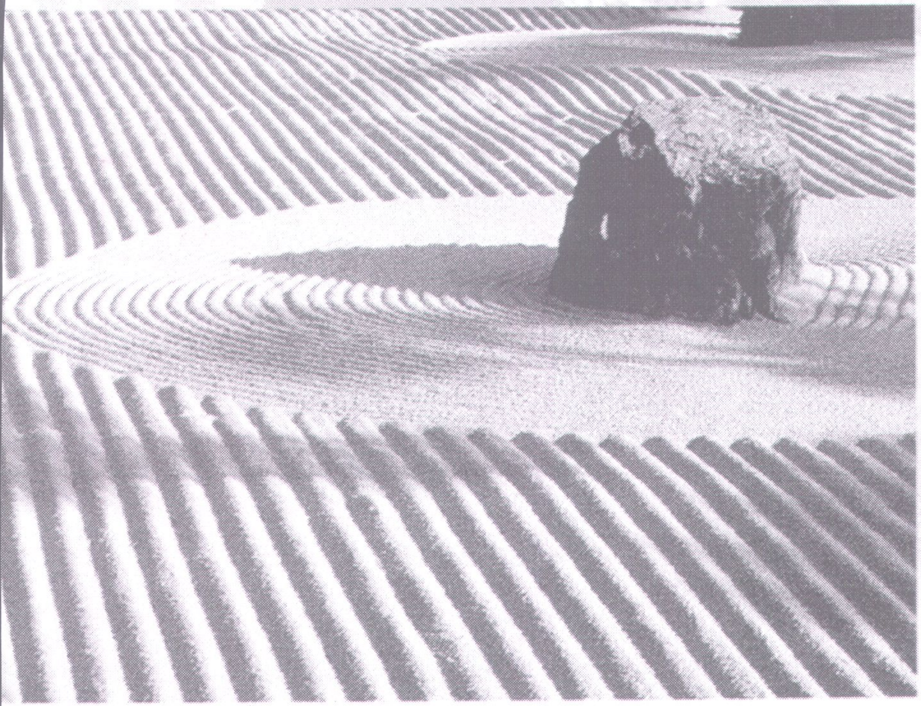
Het is algemeen bekend dat de Japanner een grote liefde heeft voor, en een sterke verbondenheid voelt met de natuur. Er zijn in de loop van het jaar diverse grote volksfeesten, die gebaseerd zijn op gebeurtenissen in de natuur, zoals in het voorjaar het feest van de bloeiende kersenbomen bijvoorbeeld.

Van de maan van de negende maand van het jaar, september, wordt gezegd dat het de mooiste maan van het jaar is. De maan is altijd een geliefd onderwerp geweest voor de haikudichters.
Er is een aardige anekdote uit het leven van zenpriester en dichter Ryōkan. Die er op een avond op uit ging om saké te kopen, omdat hij niets in huis had voor het onverwachte bezoek dat hij kreeg. Maar hij kwam maar niet terug. Toen zijn gast hem na lang wachten maar ging zoeken, omdat hij zich ongerust begon te maken, vond hij hem uiteindelijk op een plek buiten in de natuur, waar Ryōkan naar een prachtige grote volle maan zat te staren, die net opkwam. Hij was zijn boodschap helemaal vergeten.
Deze 'Haiku-hoek' staat helemaal in het teken van de maan. Veel leesgenoegen!

Zo hel schijnt de herfstmaan;
een uil zoekt zijn toevlucht
in een heiligennis
Jōsō

Uit de schaduwen
van alle aardse dingen,
de maan van heden
Nangai

Het bos in de winter
in het licht van de maan
vergat ik mijn verdriet
Buson



Hij wordt gebroken
en weer gebroken; toch blijft
de maan in het water
Chōshū

Achtergelaten
door de dief is tenminste
de maan bij mijn venster
Ryōkan

Ik blaas de kaars uit –
maanlicht vult onmiddellijk
mijn kleine bamboehut
Henk

Naar zwammen zoekend
hef ik het hoofd op; daar stond
de maan op de berg
Buson

In schaduw schuilend
geef ik mijn gastenkamer
aan 't naderend maanlicht
Nangai

Metgezel van de
vliegende stormen, hoog in
de hemel, één maan
Bonchō

Na de regenbui
duizenden druppels maanlicht
in de druipende wilg
Mount of faith

Maezumi-anekdotes van Lida Kerssies

Maezumi Roshi werd door velen gezien als de ideale zenmeester, iemand uit het land en cultuur van de oorsprong van zen. Iemand die gezag uitstraalde, strengheid, en met een exotisch tintje. Hìj zou de Waarheid belichamen, waardoor we geïnspireerd werden om onze zentraining zeer serieus te nemen, en misschien wel ooit te worden als hij.
De paar keren dat ik hem meemaakte, in de zendo, in dokusan (daisan van een Roshi) en in meer informele bijeenkomsten, toonde hij verschillende kanten van zijn persoon:
zijn grootvaderlijkheid naar de studenten van Genpo Roshi (één van zijn opvolgers) toe, vriendelijk en charmant. Maar ook zijn strenge compassie, die scherp snijdend was, waarmee hij je feilloos op je plaats wist te zetten. Genpo Roshi vertelt hierover in de BOS-documentaire *Waardeer je leven*.
Zelf heb ik het ervaren toen ik eens, aan het begin van mijn zenpraktijk in Bar Harbor, bij hem in dokusan binnenkwam met een air van zelfvoldaanheid, omdat ik 'zeker' was van mijn juiste antwoord op een moeilijke koan. Direct na mijn presentatie maakte hij een eind aan de dokusan door te bellen: 'Not at all!' Nauwelijks durfde ik hem nog aan te kijken, zijn gezicht leek op een donderwolk, de mondhoeken ver naar beneden getrokken.
Bij een volgende ontmoeting was hij, terwijl bij mij weer een gevoel van schaamte opkwam, totaal open en vriendelijk.

Iemand vroeg hem eens: 'Roshi wat is verlichting?'
Hij antwoordde ongeveer als volgt:
'Als je in een auto rijdt, kun je je concentreren op de auto vóór je: afstand houden, letten op de remlichten, enzovoort. Maar op een ander moment kun je je bewust zijn van alles wat er is: de andere auto's, het landschap, het weer, zon of regen, de passagiers bij je in de auto, je eigen ademhaling, dus alles wat waargenomen wordt moment na moment'.



In de trein naar Polen, 1992

De favoriete leraar

Een kort verhaal door Gita Sonnenberg

Vroeger, toen de zenstudent een zoekende puber was, met verwondering in zijn ogen en blond haar wat steeds in zijn ogen viel, was hij gek op Duits. Dat vond hij toen niet raar. Iedereen vond Duits leuk. Dat wil zeggen, van zijn klas dan. Gymnasium-C. De slimste jongens en meisjes van het dorp, met de grootste bek bij juf Kladdergast van Frans (maar die had zo'n stomme naam), het grootste aantal chronisch zieken bij gym en de meeste ontploffingen bij Scheikunde.

Maar bij Duits kon je een speld horen vallen.

Bij Duits was het muisstil als de meester vertelde, mijnheer Heilmut, als hij een verhaal vertelde, en tijdens de grammaticalessen werden geïnteresseerde vragen gesteld, vaak goed voorbereid. Mochten er leerlingen zijn die de haast gewijde sfeer in het klaslokaal wilden verstoren, dan werden zij door anderen op de vingers getikt. Mijnheer Heilmut had, zonder dat iemand wist hoe, de geest van de klas in beroering gebracht. Zonder te popiejopie te zijn, dat zeker niet, zoals hij in bruingijs driedelig voor de klas stond, kaarsrecht. Een ruime kop kleiner dan de uitbottende veertienjarigen, verzorgd haar, immer zeer kort, en verzorgde handen.

Gutemorgen, Herr Professor.

Een paar jaar geleden was hij overleden. Herr Professor Heilmut. De zenstudent had de advertentie in de zaterdagkrant zien staan en was gegaan, naar de begrafenis. Net als bijna zijn hele klas. Allemaal midden-dertig nu en gesettled – of niet – maar op de een of andere manier nog steeds bezield door Herr Heilmut. Want daarin, wist onze zenstudent nu, zat 'm de kneep. Herr Professor gaf geen les, wachtte niet af tot je het zelf een keer leuk ging vinden, nee – hij trok je er aan je oren bij. Hij zag echt iets in iedereen, hij herkende talent en was rücksichtslos in zijn discipline. 'Deswegen moet man studieren!' kon hij donderen in de klas, 'en noe, niet later!' Iedereen moest van hem Duits kiezen, en iedereen deed dat ook. En alles was belangrijk. Naamvallen evengoed als Nietzsche, woordjes leren evengoed als de schlagercompetitie die ze ieder jaar hielden.

Bennie was het beste jongetje van de klas.

Danny was ook goed, maar Bennie was het beste. Hij zat altijd vooraan, waar hij met zijn grote donkere hoofd iedereen in de weg zat, een vierkante bril op de neus. Een nerd. Uiterst serieus en met een brein waar je ook op Bennies veertiende jaar al lang Sie tegen kon zeggen. Bijna eng, vonden ze hem soms, zo goed als hij was. Hij begreep naamvallen, onthield woordjes en voerde tijdens de vierde les al een conversatie over de politieke lijn van Adenauer met Herr Professor. Bennie wist alles.

Danny was anders. Een populair ventje, spijbelde veel, in het begin. Hing altijd rond op het sportveld. Spierballen als kabels en een vierkante kin. Allerhande rotzooi en dan in slaap vallen in de klas. Een charmante grijns en de verklaring dat hij zijn eigen opvatting over Duitse literatuur erop nahield, danke sehr. Totdat op een dag Herr Professor zijn arm uitrekte richting Danny's achterhoofd, er een tik tegen gaf en bulderde: 'En nou blijf jai hier, verstehst du? en Danny sprakeloos knikte en niet meer weg ging.

Ze waren allebei leraar Duits geworden.

Herr Professor kwam uit Oost-Duitsland, en had filosofie gestudeerd in Nijmegen. Daar was hij verliefd geworden, op zijn vrouw en op Nederland. Hij hield van modder, zei hij vaak, en van fietsen, en van de Hollandse kaas. De zenstudent, die op zijn veertiende alles wilde aanpakken om maar weg te komen uit de twee-onder-een-kap, begreep er niets van. Maar Herr Professor hield van Nederland en van de Nederlanders. 'Jullie zijn open,' zei hij dan, 'en jullie machen lol.' Want in die tijd was Duitsland een stuk serieuzer, strenger, net als de mondhoeken van Herr Professor, met diepe groeven.

En toch was het niet makkelijk.

Want alles was anders voor hem. De kinderen in de klas. Zijn vrouw. Het eten. De taal, die hij zich moeizaam eigen had gemaakt. De heimwee straalde van hem af, bij het voorlezen van lange stukken tekst, als hij zichzelf en de klas leek te vergeten. Maar dat waren tegelijkertijd de mooiste momenten. Als Herr Professor voor de klas stond, een verzorgde hand in de zak van zijn pantalon, de andere gevouwen om een uitgave van 'Also sprach Zarathrustra'.
'Als Zarathustra dreissig Jahre alt war, verliess er seine Heimat und See seiner Heimat und ging in das Gebirge'. Toen Zarathustra dertig jaar oud was, verliet hij zijn vaderland en trok zich terug in de bergen.

Met deze zin begon Bennie – inmiddels Ben – zijn toespraak op de begrafenis van Herr Professor. Hij was leraar Duits geworden, in hart en ziel, en gaf les op een pikzwarte middelbare school in hartje Rotterdam. Hij vertelde dat niemand van zijn klas ooit in Duitsland geweest was, maar dat iedereen vloeiend Duits sprak, tot de grootste etter aan toe. Pas toen hij zelf voor de klas stond, de naamvallen eindeloos herhalend, woordjes stampend, de eerste zinnen hortend en stotend – pas toen merkte hij wat het met hem deed. En met de klas.
Hij vertelde hoe hij zijn eigen weg zou moeten vinden nu Herr Professor dood was. Heel Gymnasium-C knikte. Ze waren allemaal hun eigen weg gegaan. Maar ze kwamen in ieder geval van een plaats, de klas van Herr Heilmut.

De perfecte zenmeester?

De BOS-documentaire over Maezumi leidde bij Zensor-redactrice Francisca Boel tot een diepgaand onderzoek. Wat is eigenlijk een goede zenmeester?

Door Francisca Boel

Ik heb Maezumi nooit gekend. Ik hoorde voor het eerst over hem tijdens een sesshin in Salt Lake City. Genpo vertelde in een dharmales dat Maezumi alcoholist was en in beschonken toestand in bad aan zijn einde kwam. Genpo zei nog meer dingen over Maezumi die niet pasten in mijn beeld van een goede zenmeester. Hij wakkerde competitiedrang en jaloezie aan. 'I hate you' zei hij tegen de ene student om direct daarop tegen de andere student te zeggen: 'You are very good'. Ik vroeg Genpo hoe hij een dergelijke leraar kon vertrouwen. Bij mij kon dat er niet in. Genpo antwoordde dat Maezumi een steengoede leraar was en briljante dharmalessen gaf, wanneer hij nuchter was. Kennelijk had Maezumi zijn sterke en zijn zwakke kanten. Maar dan wel in extreme zin. Daar heb ik moeite mee. Ik begrijp best dat een zenmeester niet 'perfect' kan zijn in de westerse zin des woords. Er zijn zenleraren die van een borrel houden en er zijn zelfs zenleraren die notoire kettingrokers zijn. Het zijn ook maar mensen. Maar een mens die zó met zichzelf overhoop ligt dat hij alcoholverslaafd is kan volgens mij geen goede zenleraar zijn.

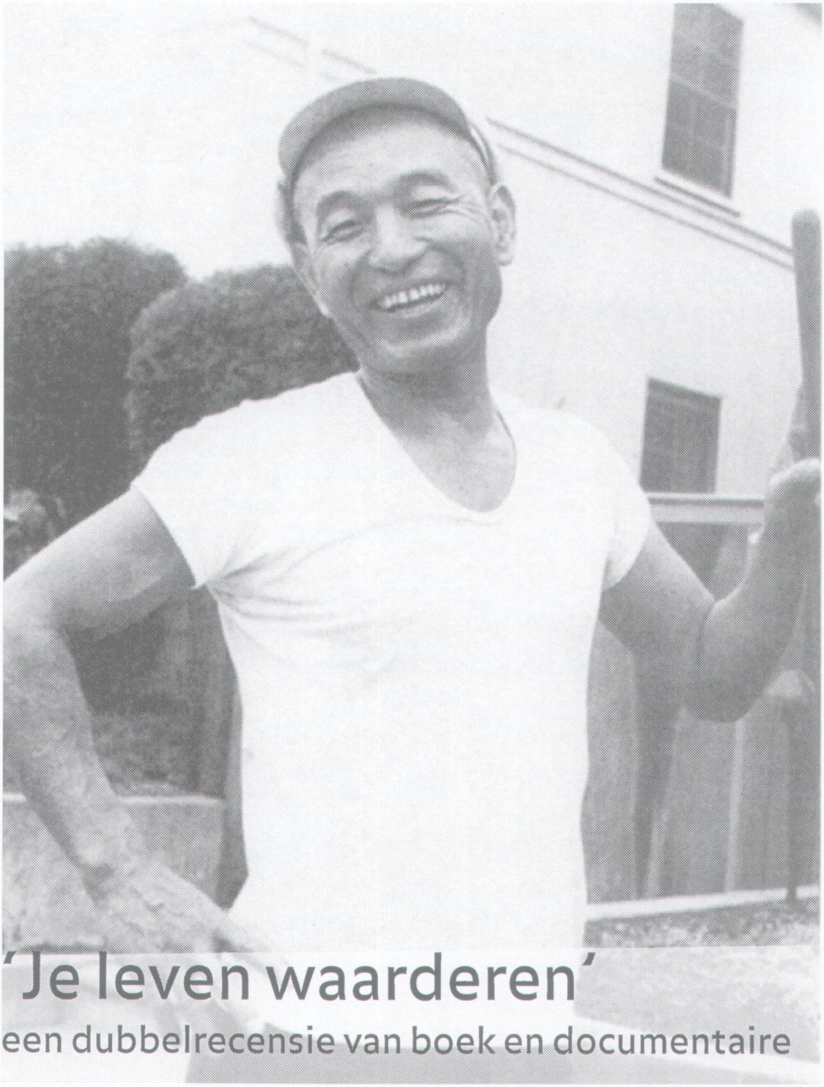
Ik heb naar de documentaire van de BOS over Maezumi gekeken. Zijn vrouw en kinderen leken niet altijd bijster gelukkig met hun beroemde vader. Hetzelfde gold ook voor Shunryu Suzuki. Een briljante zenleraar, maar geen goede vader. Zijn gezinsleven leek een puinhoop met moord, een in een inrichting opgenomen kind, zelfmoord. Waar gaat het in zen nu eigenlijk om? Maezumi, schrijft het boek *Waardeer je leven*, maar bedrinkt en verdrinkt zichzelf in bad. Suzuki schrijft de bestseller *Zen Mind Beginner's Mind*, terwijl zijn gezin in elkaar stort. Gaat het in zen om mooie woorden zonder enige praktische waarde voor het leven van alledag? In dat geval is zen niets anders dan gebakken lucht en kan ik er beter mee ophouden.



Maezumi Roshi met zijn oudste kinderen Michi en Yuri

Boeken schrijven over de zenleer en van je feitelijke leven een puinhoop maken gaan volgens mij niet samen. Of toch wel? De realiteit is dat het wel degelijk samen gaat, want de realiteit heeft laten zien dat het mogelijk is om een boek als *Je leven waarderen* te schrijven en tegelijkertijd alcoholist te zijn. De Waarheid is dus kennelijk ruimer dan mijn geest. Dat geeft te denken. Eigenlijk is ook dit niet waar, want mijn geest neemt zowel het bestaan van het boek van Maezumi als zijn alcoholisme waar. In mijn geest is dus ook ruimte voor beide. Of bestaat deze ruimte niet in mijn geest, maar in De Geest?

Hoe meer ik erover nadenk, hoe minder ik ervan begrijp. In ieder geval ben en blijf ik van mening dat een goede zenleraar in staat moet zijn dat wat hij onderwijst in zijn leven tot uitdrukking te brengen. Althans in zekere mate. Maar wat onderwijst een zenleraar eigenlijk? Wie zegt dat alcoholist zijn en je gezin verwaarlozen niet de perfecte uitdrukking van de Weg zijn? Mijn opvatting zegt dit, maar de Waarheid laat misschien iets heel anders zien.
Plotseling realiseer ik mij hoe vrij ik eigenlijk ben. In de Waarheid is niet alleen ruimte voor Maezumi, zijn boek en zijn alcohoverslaving, maar ook voor mijn opvattingen hierover. Mijn ideeën over hoe de Waarheid eruit moet zien beperken op geen enkele manier de Waarheid, precies zoals zij is. Nu is ook Maezumi vrij. Misschien was hij wel een heel moedig mens, die durfde te zijn zoals hij was. Briljant, scherp in de leer. En gebrekkig, kwetsbaar, falend in de leer. Gaat zen niet over het leven, met al zijn krachten, beperkingen en tekortkomingen? Mijn denken schiet te kort. Misschien was Maezumi tóch een goede zenleraar.



'Je leven waarderen'

een dubbelrecensie van boek en documentaire

door Annemiek Deerenberg

Vorm en inhoud Het boek bevat dharmalessen (teisho's, d.w.z. presentaties van de directe realisatie door een meester aan zijn leerlingen; geen uitleg maar een expressie, die een appèl doet aan de ware natuur van de student c.q. de lezer) van Maezumi Roshi, zoals ze zijn vertaald en vormgegeven door toehoorders en vertalers.

De film bevat enkele beelden van Maezumi zelf, vooral van zijn gezicht, beelden waarin hij niet veel zegt. Daarnaast bevat de film vooral beelden van over Maezumi sprekende gezinsleden (zijn vrouw en dochter), familieleden (zijn broer) en leerlingen van Maezumi (zoals Bernie Glassman en Genpo Roshi).
Hoewel boek en film heel goed afzonderlijk te lezen en te zien zijn, heb ik ze toch erg ervaren als een geheel. Het boek met de woorden van Maezumi, die in de film ontbreken. De film met het – zonder woorden – sprekende gezicht van Maezumi en de context van de mensen om hem heen in zijn leven en in zijn dood.

Maar dat is de vorm en niet de inhoud. 'Wat ís die inhoud?', zou Maezumi zomaar zelf kunnen vragen. Wat is die inhoud van het boek, van de film? Wat is die inhoud van Maezumi die daarin naar voren komt? De vraag is nauwelijks met woorden te beantwoorden.

Het boek behandelt thema's als intiem zijn met jezelf, goed voor jezelf en je leven zorgen, aanbevelingen voor zazen-beoefening, het begrip reinheid, aanbevelingen voor het kopiëren van soetra's, de vrijheid te midden van de condities, het grote belang van je leven...hier...nu.
In de film wordt aandacht besteed aan de gedrevenheid van Maezumi om de dharma naar het Westen te brengen, en de gevolgen die dat had voor zijn leven en voor dat van zijn gezin, dat het vaak zonder hem moest stellen. De film geeft prachtige voorbeelden van wat ik maar noem Maezumi's levenshouding: de borden eerst afwassen en dan in de vaatwasser zetten 'to make it easier on the dishwasher', zijn woorden 'when we walk, we just walk', zijn zoektocht naar de vraag hoe en waar de rotsen in de rotstuin 'willen' liggen, zijn inzicht in de grote culturele verschillen tussen Japan en het Westen, zijn worsteling met zijn alcoholisme.

Maar de vraag naar de inhoud blijft bestaan. Het is de vraag die Maezumi zichzelf en zijn toehoorders in zijn dharmalessen voortdurend stelt, op allerlei manieren. Wat is mijn inhoud? Wie ben ik? Wat is mijn leven? Wat is mijn dood? Wat is de dharma? Wat is een leraar? Boek en film gaan over die vragen en het enige antwoord dat je krijgt is 'je leven waarderen', 'je leven leven' en 'je dood sterven'.

Waardering Wat kun je met zo'n boek en zo'n film? Maezumi leren kennen? Ik in elk geval nauwelijks. De man is een mysterie vol – ogenschijnlijke – tegenstrijdigheden. Open en gesloten. Wijs, bedachtzaam en een alcoholist. Afwezig en aanwezig. Alledaags en volkomen onalledaags. Mededogend en meedogenloos. Triviaal en verheven. Krachtig en onmachtig.

Er zit een zekere treurnis in het boek, in de film en de mens Maezumi, en in de nalatenschap van Maezumi. Het viel en valt niet mee... is een boodschap die ik eruit oppik. Het viel niet mee om een Japanner in het Westen te zijn. Het viel niet mee om een leerling van Maezumi te zijn. Het viel niet mee om zijn vrouw of kind te zijn. Het valt niet mee om je leven te leven en jezelf oftewel de waarheid te zijn. Maar tegelijkertijd schuilt in die waarheid, zoals hij uit boek en film naar voren komt, ook zoveel schoonheid. Maezumi vraagt in zijn lessen voortdurend aan zichzelf en de ander om de waarheid te leven en zijn vragen dringen diep binnen. De diepgang van die basale vragen is wonderbaarlijk mooi.

In de film tonen de gezichten van Maezumi en zijn naasten, en ieders gebaren en houdingen, een waarheid en waarachtigheid die mij het gevoel geven dat hier iets belangrijks en goeds gaande is geweest en nog gaande is. Iets belangrijks en goeds dat uitnodigt om je leven te waarderen. Maar wat ís dat iets?

'Geniet ervan en zorg er goed voor' zegt Maezumi. Ik zou zeggen, doe dat ook met dit boek en deze film.



Boek **Je leven waarderen:** *de essentie van zenbeoefening*, Taizan Maezumi Roshi
2001 White Plum Asanga, Inc.
Vertaling: Myriam van Gils
Asoka b.v., Rotterdam 2005
ISBN 978 90 5670 107 9

Dvd **Je leven waarderen**, Maezumi Roshi
59 minuten
Regie: Jurgen Gude en Jaap Verhoeven
2008, een Boeddhistische Omroep Stichting productie



Maezumi Roshi met zijn ouders in Japan

Maezumi-anekdotes van Laurence Hall

Mijn begeleider in Zen Center Los Angeles, die naamloos zal blijven, was een keer zo gefrustreerd met zijn koan, dat hij tegen Maezumi Roshi zei dat hij hem in elkaar zou slaan als Roshi hem het antwoord niet gaf. Roshi zei heel kalm dat hij het toch niet zou doen, omdat dat het zou verpesten voor de student. Vervolgens pakte Roshi hem bij zijn oor, en liet niet los voor een paar minuten, de student lag met zijn hoofd op de grond. Daarna werd hij weggestuurd, en hij moest meteen naar ons toekomen, om ons de weg te wijzen, compleet met een zeer rood oor.

De Sangha



Naam: **Ellen Neve**, Almere
Zenpraktijk sinds: **1998,**
maar dagelijks vanaf 2003

Wat was voor jou destijds de aanleiding om aan zen te gaan doen?
Ik ben pleegmoeder van drie verstandelijk beperkte pleegkinderen, nu 15, 11, en 8 jaar, zij zijn jong bij ons gekomen en worden ook bij ons groot. Dat is een hele verantwoordelijkheid en mijn leven vulde zich met veel onrust en chaos. Ik had behoefte aan stilte en rust in de periode dat onze kinderen klein waren. Eén keer in de week ging ik in Utrecht naar het Zentrum. Daar kreeg ik zenles van Wim Scheepers en Cornelia Wieringa: De tien plaatjes van de os. Geen flauw idee wat ze betekenden maar dat uurtje stilte ervaarde ik als genade. Ook op dat kussen zitten en verder niets te hoeven doen was heerlijk. Langzaam kwam ik weer bij mezelf terecht en toen dat echt gebeurde ben ik nooit meer gegaan. Veel te eng. Ik ben me gaan concentreren op de opvoeding van onze kinderen. In 2003 kwam ik in een spirituele crisis terecht. Ons oudste pleegkind heeft ernstige hechtingsproblematiek en ik, als pleegmoeder gevangen in idealen, moest mijn kop buigen, ik kon zijn lijden niet oplossen. Dat is een belangrijke (levens)les voor me geweest. Mijn wanhoop bracht me weer naar het

meditatiekussen. Vanaf dat moment ben ik elke dag gaan mediteren. Eerst een half jaar alleen, ik had tenslotte wel wat ervaring. Toen ontstond de behoefte om vragen te kunnen stellen en het met anderen te delen.
Ik ben bij de Vrienden van de Westerse Boeddhisten Orde terechtgekomen. Hun leraar is Sangharakshita. Daar heb ik de afgelopen jaren gemediteerd, soetra studie en retraites gedaan.
Tot ik niet meer verder kwam in mijn meditaties en vast begon te lopen. Er moest iets veranderen. Er was een diep verlangen naar een leraar aanwezig, iemand die in Nederland woont, en die ik vragen kon stellen. Zaken vielen samen, ik zag de documentaire *Doorn in het hart* over Niko en wist gelijk: dit is de man die mij misschien verder kan helpen. Ik heb Niko toen een mail gestuurd, en hij nodigde me uit om naar de Kraaijenhoffstraat te komen. En zo ben ik bij deze sangha terecht gekomen en bij deze leraar terecht gekomen. Ik ben vriendelijk ontvangen en goed op weg geholpen, ik wil graag blijven. Ik vind dit een heel levende en vitale sangha en het valt me op dat er veel gepraat en gelachen wordt. Daar geniet ik van en ik neem mijn tijd om de mensen wat beter te leren kennen.

Waarmee vermaak je je op het kussen?

Ik vind dit een mooie vraag, ik had daar nog nooit over nagedacht. Ik vind zen vaak een serieuze aangelegenheid en daar paste het woord vermaak niet bij, maar ik werd me bewust dat ik me best wel eens 'vermaak' op het kussen. Gewoon lekker fantaseren: over een nieuw kunstwerk, over de inrichting van ons huis, over een vakantiehuisje. Maar meestal ben ik toch met het oefenen van gewaarzijn bezig, en de koan waar ik de laatste maanden mee op het kussen zit.

Waar spoort zen je toe aan?

Om bewuster met mezelf en de anderen om te gaan. Met name het oefenen in liefdevolle vriendelijkheid en mededogen. Het is een belangrijk opvoedingsthema in ons gezin. Steeds opnieuw oefenen hoe de kinderen en wijzelf vriendelijker met elkaar en anderen om kunnen gaan, zonder dat het onecht of een trucje wordt.

Wat leidt je af van je zenbeoefening?

Als hier het zitten mee bedoeld wordt: niets, ik zit elke dag, wat er ook gebeurt.
Elk gezinslid weet dit, en het is elke keer voor mij een oefening om voor mezelf te durven kiezen.

Welk zenboeddhistisch woord spreekt je het meeste aan?

De Boeddha, de dharma en de sangha. Deze drieëenheid is voor mij steeds de pijler waar ik naar terugga als ik de weg niet zie. Allen bieden inspiratie en verbinding, ik kan en wil niet zonder.

Wat is voor jou de grootste valstrik in zen?

Het willen begrijpen.

Mededelingen

Verhuizing zendo
Per 1 december 2008 gaat het Zen Centrum verhuizen naar Binnenkant 39, achter de Prins Hendrikkade in Amsterdam.

Sesshin in Vught o.l.v. Niko
Van woensdag 15 tot zondag 19 oktober is er weer een sesshin met Niko Tydeman Sensei bij Zin in Vught. Opgave: 073 - 658 80 00. Zie www.zininwerk.nl

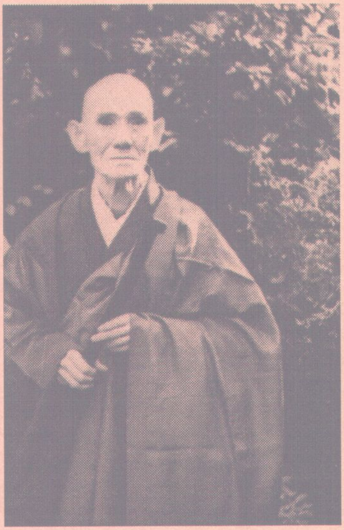
Studieklas
Op maandag 27 oktober gaat de studieklas 'Lotus Sutra' o.l.v. André van der Braak van start. De cursus vindt plaats op 8 achtereenvolgende maandagavonden, van 20.00 – 22.00. €85. Voor opgave en informatie: info@zenamsterdam.nl.

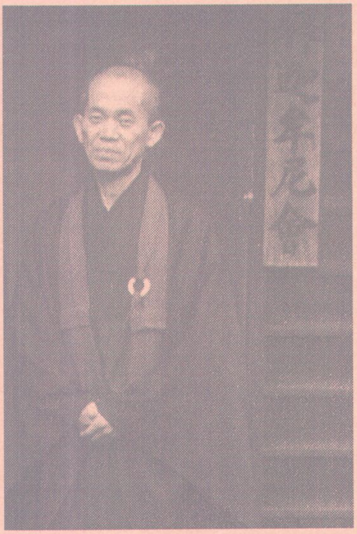
Zen-weekends
25/26 okt, 29/30 nov, za 15 – 21 u en zo 10 – 17 u zen-weekend olv Niko Tydeman Sensei, Lida Kerssies en Meindert van den Heuvel. Bijdrage €50 voor het hele weekend, €30 per dag, inclusief maaltijden.

City-sesshin
Winter: 28 t/m 30 dec, 9.30 – 17.30 u. Bijdrage hele sesshin €70, of €30 per dag. Onder leiding van Niko Tydeman Sensei, Lida Kerssies en Meindert van den Heuvel.



Thema winternummer
De volgende Zensor is gewijd aan Kanzeon. Wie aan dit nummer een bijdrage wil leveren, kan de kopij uiterlijk 15 november sturen naar j.oskamp1@chello





Links: Haku'un Yasutani Roshi (Soto & Rinzai) Rechts: Koryu Osaka Roshi
Twee van de 3 leraren van Maezumi Roshi. Zijn eerste leraar was zijn vader, Baian Hakuju Roshi.

Nog geen twintig jaar oud stuurde Baian Hakuju Roshi, Maezumi Roshi naar Koryu om bij hem te studeren. Maezumi Roshi voltooide zijn studie bij Koryu Roshi en nadat hij het Zen Centre Los Angeles had opgericht ontving hij ook inka van hem.

Zensor... is
het mededelingenblad
van het Kanzeon
Zencentrum Amsterdam
en een open forum voor
alle leden van de Sangha.

Redaktie
Francisca Boel
André van der Braak
Jacqueline Oskamp
Marijke Vulink
Beeldredaktie & opmaak
Marjan Gerritse
Medewerkers
Henk van der Geest
Marjolein de Vink

Redaktieadres
André van der Braak
e avdbraak@xs4all.nl
Jacqueline Oskamp
e j.oskamp1@chello.nl
t 020–6712 415

Kopij
mailen naar André
of Jacqueline
of via de Zendo.

Omslag: Maezumi Roshi

Zensor... 4 nummers per jaar
van zomer t/m voorjaar.

Zensor maakt per september 2008 deel uit van het groot - en klein abonnement

De Zensor komt in de zendo te liggen en alle abonnementhouders kunnen een exemplaar meenemen.

De Zensor zal ook nog steeds los te koop zijn voor € 3,– per nummer.
Wilt u de Zensor thuis toegestuurd krijgen maak dan € 10,– over op Postbanknr 9551864 ten name van Zensor, o.v.v. naam en adres.